യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 172

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ഏവം പൃഥ്വ്യാദി-രഹിതഃ ഖമേവാദ്യഃ പ്രജാപതിഃ .
മനോമാത്രമഹം മന്യേ സംകല്പവിടപീ യഥാ .. 1
മന ഇത്യഭിധാനേന പശ്ചാദാസ്ഥാ പ്രകല്പിതാ .
വാര്യാവർതവിവർതേന പ്രോത്ഥായാവർതതാ യഥാ .. 2
സത്താമാത്രാത്മനസ്തസ്യ കുതോ ബുദ്ധ്യാദയഃ കില .
അവിദ്യമാനേ പൃഥ്വ്യാദൗ ഖസ്യാനന്തസ്യ കിം രജഃ .. 3
ന തസ്യ ദേഹചിത്താദി നേന്ദ്രിയാണി ന വാസനാഃ .
സദപ്യേതത്സദാ തസ്യ ന കിംചിദപി വിദ്യതേ. .. 4
പ്രാക്തനസ്യ പ്രജേശസ്യ മുക്തത്വാത്കഥമേവ ച .
ഭൂയഃ സംഭവതി പ്രാജ്ഞ ന സ്മൃതിർന ച സംഭവഃ .. 5
ന ഭവത്യേവ മുക്താനാം സ്മൃതിർദേഹോദയഃ പുനഃ .
ന ദേശകാലാവർതത്വമാവർതാനാം സതാമിവ .. 6
യദി വാപി ഭവേത്കിംചിത്സ്മൃത്യാ ദേഹാദി തസ്യ തത് .
തദപൃഥ്വ്യാദിഭിഃ ശാന്തം സംകല്പനഗരം തനു .. 7
യഥാ സംകല്പശൈലസ്യ ദൃശ്യമാനമപി സ്ഫുടമ് .
പൃഥ്വ്യാദിരഹിതം രൂപം തദ്വിരാഡ്വപുഷസ്തഥാ .. 8
സ്മൃതിശ്ച സംഭവത്യേവ ന കദാചന കാചന .
ഏഷാ ലൗകികബുദ്ധ്യാ യാ സാ സദ്ബുദ്ധ്യാ ന വിദ്യതേ .. 9
ശ്രീരാമ ഉവാച .
കഥം ന സംഭവത്യേഷാം സ്മൃതിഃ സ്മൃതിമതാം വര .
സ്മൃതേശ്ചാസംഭവേ കസ്മാദ്ഗുണോ ഗുണഗണാകര .. 10
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ദൃശ്യേ ഹി സംഭവത്യേഷാ കാര്യകാരണതാത്മനി .
തദ്ഭാവാഭാവസംപന്നാ ന തു സംഭവതി സ്മൃതിഃ .. 11
ആബ്രഹ്മസ്തമ്ബപര്യന്തം ദൃശ്യം കിംചിന്ന വിദ്യതേ .
യത്ര തത്ര കഥം കീദൃക് കുതഃ സ്യാത്സംഭവഃ സ്മൃതേഃ ..12
ഭൂത്വാ ഭാവേ ഹി ദൃശ്യസ്യ സ്മരണം സ്മൃതിരുച്യതേ .
ദൃശ്യമേവ ന യത്രാസ്തി തത്രൈതാഃ കലനാഃ കുതഃ .. 13
അത്യന്താഭാവ ഏവാസ്യ ദൃശ്യസ്യ കില സർവദാ .
സർവം ബ്രഹ്മേതി സത്യാർഥാസ്തത്സ്മൃതേഃ കലനാഃ കുതഃ .. 14
സ്മൃതിർന സംഭവത്യേവ തസ്മാദാദ്യാ പ്രജാപതേഃ .
ആകാരവത്ത്വമേവാസ്യ ശുദ്ധജ്ഞാനാത്മനഃ കുതഃ .. 15
സ്മർതവ്യം ഭാവവശതഃ സ്മൃതിർനാസ്ത്യേവ ലൗകികീ .
സ്മൃത്യർഥസ്ത്വന്യദീയോ/സ്തി സത്യാത്മാ ത്വമിമം ശ്രൃണു .. 16
ഭൂതസ്യാന്തഃ പദാർഥസ്യ സ്മരണം സ്മൃതിരുച്യതേ .

പദാർഥസ്തു ന ചൈവാസ്തി ന ഭൂതോ ന ഭവിഷ്യതി .. 17
ഏവം ഹി ഖല്വിദം ബ്രഹ്മ പരമേവാചലം യതഃ .
അനാദിമധ്യപര്യന്തം കുതഃ സ്മൃത്യാദയസ്തതഃ .. 18
സർവാത്മത്വമപദാർഥാത്മ ചിദ്ദ്യോമകചനം തു യത് .
വ്യവഹാരേഽപ്യലം ശാന്തം സ്മൃത്യാ തച്ഛബ്ദിതം മയാ .. 19
തദേതത്സ്മരണം നാമ സ്വഭാവകചനം ഹി തത് .
തേനാഭ്യസ്തോഽഥ ബാഹ്യാർഥഃ സാദൃശ്യാദവഭാസതേ .. 20
യദ്യത്സംവേദ്യതേ കിംചിത്തത്സ്വഭാവം സ്വഭാവയത് .
തേനാവഭാസതേ യോഽർഥസ്തസ്യ സ്മൃത്യഭിധാ കൃതാ .. 21
അവിദ്യമാനം ഭാതീവ യഥാ ദൃശ്യം തഥാ സ്ഥിതിഃ .
ഭാതൈവാവിദ്യമാനൈവ മൃഗതൃഷ്ണാ യഥോദ്യതാ .. 22
സർവാത്മനി സ്ഥിതാഃ സത്യേ യാഃ കചന്തി സുസംവിദഃ .
താ ഏവാഭ്യാസരൂഢാർഥാഃ സാദൃശ്യാത്സ്മൃതയഃ സ്മൃതാഃ ..23
കാകതാലീയവദ്ഭാന്തി സർവാത്മനി സുസംവിദഃ .
സ്വാങ്ഗഭൂതാഃ സ്വതഃ സ്വസ്ഥാസ്താ ഏവ സ്മൃതയഃ കൃതാഃ.. 24
യദ്യത്കചതി സദ്രൂപം സ്വാങ്ഗം സർവാത്മനഃ സ്വതഃ .
തദഭ്യസ്താർഥസാദൃശ്യാത്സ്മൃതിരിത്യുച്യതേ ബുധൈഃ .. 25
ഹേതൗ ലബ്ധേഽപ്യലബ്ധേ വാ പവനസ്പന്ദവദ്വിദഃ .
താ ഏവാഭ്യാസരൂഢാർഥാഃ സാദൃശ്യാത്സ്മൃതയഃ കൃതാഃ ..26
കാകതാലീയവദ്ഭാന്തി യാസ്താഃ സ്മൃ+ത്യ/ഭിധാഃ കൃതാഃ .
യഥാ തവൈതേഽവയവാഃ കചന്തി ന കചന്തി ച .. 27
സ്ഥിതാ ഏവാത്മനി തഥാ സർവാഃ സർവാത്മികാ വിദഃ .
മിഥ്യാജ്ഞാനമയാ യദ്വദർഥാ ഘടപടാദയഃ .. 28
തദ്വത്സ്മൃതിപദാർഥസ്യ കിം ഭ്രമസ്യ വിചാര്യതേ .
ദൃശ്യസ്യാസംഭവാജ്ജ്ഞസ്യ സ്മൃതിർനാസ്ത്യേവ തത്ത്വതഃ .. 29
സ തഥൈകഘനത്വാച്ച ചിദ്ദ്യോമത്വാജ്ജഗത്സ്ഥിതേഃ .
യഥാസ്ഥിതമിദം ദൃശ്യമസ്ത്യേവാജ്ഞസ്യ സംപ്രതി .. 30
ന മോക്ഷോപായകഥനം ന ച ജാനാമി തത്സ്ഥിതിമ് .
സംദേഹാദിവ ജിജ്ഞാസുസ്താവന്മോക്ഷകഥോച്യതേ .. 31
യാവദ്ദൃശ്യം സ്മൃതിശ്ചൈവ സംസ്മൃതിശ്ചാസ്യ ശാമ്യതി .
അവിദ്യായാസ്തു മൗർഖ്യസ്യ വിമോഹസ്യാത്യസംഭവാത് .. 32
അജ്ഞസ്ഥോ നിശ്ചയോഽസ്മാകം ന കദാചന ഗോചരഃ .
യച്ച യദ്വിഷയേ നാസ്തി തന്നൈവാനുഭവത്യസൗ .. 33
രജന്യനുഭവോ ഭാനോർഭവത്യങ്ഗ കഥം വദ .
ഭാതം വസ്തുസ്വരൂപാത്മ ചിന്മാത്രേ കിംചിദേവ യത് .. 34
തദഭ്യസ്താർഥസാദൃശ്യാത്തത്സംസ്കാര ഇതി സ്മൃതമ് .
ആത്മസ്വഭാവഭൂതാനാമപി ചിദ്ദ്യോമരൂപിണാമ് .. 35
സർവേഷാം പരിക+ല്പ്യാനാ/മാഭാസേഽ+പ്യനവസ്ഥിതേഃ .
ഏവം ന സംഭവത്യേവ ജഗത്/കിംചിത്/കദാചന .. 36
ദൃഷ്ടം മൃഗതൃഷേവാമ്ബു ന തു തത്പരമാർഥതഃ .

യദാ ത്വയം തദാ സ്വപ്നേ സർഗാദൗ ചാവഭാസതേ .. 37
ചിദ്വ്യോമൈവ പരം സർഗപര്യായം സ്വാത്മനി സ്ഥിതമ് .
ചിദ്വ്യോമൈവേത്ഥമാഭാതം ന ച്യുതം സത്സ്വരൂപതഃ .. 38
ആത്മനാത്മനി രൂപം വാ സദ്രൂപമിവ സംസ്ഥിതമ് .
സർഗാദാവേവ കചിതേ മിഥ്യാ കചദപി സ്ഥിതമ് .. 39
അതഃ കുതഃ ക്വചിന്നാമ ഹേയാദേയാദിഭാസനമ് .
നേദമാകാരവത്കിംചിന്നാപി സ്മൃത്യാത്മകം ക്വചിത് .. 40
കാരണാഭാവതോ ഭാതി സ്വരൂപം പരമാത്മനഃ .
ആകാരവത്ത്വേ യദ്ദുഃഖം ഭവേത്സ്മൃത്യാം തദേവ ച .. 41
ദ്വയമേതദസത്തസ്മാദ്വന്ധോ നാമ ന വിദ്യതേ .
ചിദ്വ്യോമ്നി ഭൂതവ്യോമാഭേ ശൂന്യ ഏവ യഥാസ്ഥിതമ് ..42
സ്ഥിതം സ്വരൂപമജഹദ്ഭുവനാർകാചലാദികമ് .
യഥാസ്ഥിതോഗ്രദിക്കാലം ജഗത്ത്വം രൂപമത്യജത് .. 43
സ്വമേവാത്യജതോ രൂപം ചിദ്വ്യോമ്ന ഉദരേ സ്ഥിതമ് .
സ്വാനുഭൂത്യേകമാത്രാത്മ പ്രമാതൃസ്വാപ്നപത്തനമ് .. 44
അപൃഥ്വ്യാദി കുതസ്തത്ര കില പൃഥ്വ്യാദയോ വദ .
തദ്ഭാതി കേവലം ശാന്തം ചിദാകാശം തഥാത്മനി .. 45
സർവാദൗ സ്വപ്നകാലേ ച പൃഥ്വ്യാദേഃ സംഭവഃ കുതഃ .
ഉദ്ഭൂയേവ ജഗദ്രൂപാദ്ബ്രഹ്മസത്താത്മനാത്മനി .. 46
കരോതി പൃഥ്വ്യാദ്യഭിധാഃ പശ്ചാത്സത്യാർഥദാ ഇവ .
ന സ്മൃത്യാത്മ ന സാകാരം പൃഥ്വ്യാദീനാമസംഭവാത് .
ന ഭ്രാന്തിർന വിവർതാദി ജഗദ്ബ്രഹ്മാത്മ കേവലമ് .. 47

ബ്രഹ്മേ-ദമാ-കചതി ചാരുജഗത്സ്വരൂപം
തച്ചൈകമേവ കചനാ-കചനാത്മ-നിഷ്ഠമ് .
ദൃശ്യാഭ-മപ്യ-മലമേവ നഭഃ പ്രശാന്തം
നിത്യോദിതം പ്രലയസർഗമയോദയാത്മ .. 48

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു
നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ
ജഗതോ+ ബ്രഹ്മത്വ+പ്രതിപാദനം നാമ+ ദ്വിസപ്ത+ത്യധിക-ശതതമഃ സർഗഃ .. 172 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
6.1.2024